

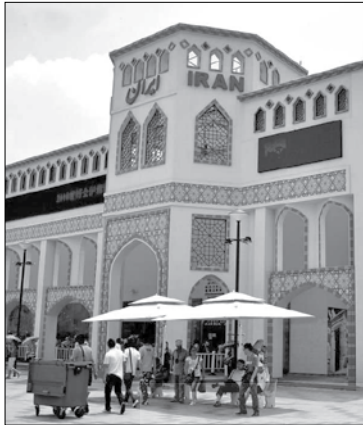
تحولات تجاری و سیاسی ایران در منطقه

گرسی ایران

جای ایران در ضیافت جهانی خالی است و کم کم کشورهای دست پایین جای ما را در رده بندی‌های جهانی خواهند گرفت.

می‌آورد تا بتوانیم اقتصاد این بخش از کشور را به بلوغ رسانده و به تبع آن، سهمی در تجارت بین‌المللی محصولات آن داشته باشیم.

ترکیه - که به نظر بسیاری کارشناسان، اصلی‌ترین رقیب ایران در منطقه به شمار می‌رود - در خلال سال‌های اخیر، رشد قابل ملاحظه‌ای در بخش صنعتی خود داشته است، به طوری که از سال ۲۰۰۵ در بین ۲۰ کشور برتر بهره‌مند از تولیدات

کشورمان از دیرباز به دلیل قرار گرفتن در منطقه میانی اوراسیا، از موقعیتی راهبردی در منطقه و حتی جهان برخوردار است. در حال حاضر، اگر چه در بسیاری شاخصه‌های اقتصادی در قیاس با رقبای منطقه‌ای موقعیت بهتری داریم، اما همچنان حریفان قدری چون ترکیه در پیش رویمان قرار دارند و روز به روز بر قدرت اقتصادی و تجاری خود در منطقه می‌افزایند.

صنعتی جای گرفته است. در حال حاضر، صنعت ۱۹ درصد از اشتغال این کشور را به خود اختصاص داده و رقمی نزدیک به ۳۰ درصد از GDP این کشور را دربرمی‌گیرد. جالب آن که رقمی معادل ۹۴ درصد محصولات صنعتی این کشور به صادرات اختصاص یافته که بسیار تأمل برانگیز است. در حال حاضر، ترکیه عضو سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه (OECD) است و به همراه عربستان - دیگر رقیب جدی منطقه‌ای کشورمان - از اعضای گروه ۲۰ (بیشتر کشور برتر اقتصادی دنیا) می‌باشد. البته این مسأله هم جای سؤال دارد که چرا کشورمان، علیرغم آن که از لحاظ GDP به قدرت خرید، رتبه بالاتری نسبت به عربستان دارد، به عضویت این گروه در نیامده است؟

در حال حاضر، GDP به شاخص قدرت خرید عربستان - با صادرات تقریبی ۹ میلیون بشکه نفت در روز - معادل ۵۹۴ هزار و ۸۶۶ میلیون دلار است که بر این اساس، سعودی‌ها در رده ۲۱ جهانی قرار دارند. گفتنی است GDP به شاخص قدرت خرید کشورمان معادل ۸۴۳ هزار و ۸۶۰ میلیون دلار است که از این حیث در رتبه ۱۸ دنیا قرار گرفته‌ایم.

نگاه به شرق

یکی از اتفاقات مهمی که طی سال‌های اخیر در حوزه بازرگانی کشور به وقوع پیوسته، تغییر چهره شرکای تجاری ایران است که در این بین، سهم کشورهای شرق آسیا به خصوص چین در مرادات کشور، افزایش زیادی یافته است. تا پایان سال گذشته، چین در هر دو بُعد صادرات غیرنفتی و واردات، دومین شریک تجاری ایران به حساب می‌آید. بر اساس گزارش سازمان توسعه تجارت، صادرات غیرنفتی ایران به چین در پایان سال ۸۱ معادل ۳ میلیارد و ۱۲۰

سرعت رشد ترکیه، زمانی ملموس‌تر می‌شود که کمی به عقب بازگردیم و اقتصاد سال‌های نه چندان دور آن را ارزیابی کنیم؛ کشوری که نه تنها موقعیت خاصی در اقتصاد منطقه و بین‌الملل نداشت، بلکه با مشکلات عدیده اقتصادی درگیر بود. این کشور امروز با بکار بستن ابزارهای کارآمد در حوزه اقتصاد و صنعت، به یکی از قطب‌های اصلی اقتصاد خاورمیانه تبدیل شده و برای بسیاری از کشورها از جمله کشور ما یک الگو به حساب می‌آید. محصول ناخالص داخلی (GDP) ترکیه در پایان سال ۲۰۰۹ معادل ۶۱۷ هزار و ۹۹ میلیون دلار بوده که نسبت به سال ۱۹۸۰ رشدی ۷۷۰ درصدی داشته است، در حالی که بر اساس برآورد کارشناسان ماهنامه، GDP کشورمان در پایان سال گذشته، معادل ۳۹۴ هزار و ۵۰۰ میلیون دلار برآورد می‌شود که این رقم نسبت به سال ۱۹۸۰ چیزی معادل ۳۳۸ درصد - یعنی نصف رشد ترکیه - افزایش یافته است. نکته آن که GDP ایران در ۳۰ سال پیش (۱۹۸۰) معادل ۹۰ هزار میلیون دلار و GDP ترکیه برابر با ۷۱ هزار میلیون دلار بوده است.

حال و روز رقبا

در حال حاضر، ترک‌ها با مدیریت صحیح بخش کشاورزی، علاوه بر سر و سامان دادن به بازار داخلی خود، به یکی از تأمین کنندگان اصلی بازارهای جهانی تبدیل شده‌اند و از این طریق، ارز قابل توجهی را برای خود دست و پا کرده‌اند. اعطای تسهیلات مالی مناسب، استفاده از مشوق‌های مالیاتی بجا و از همه مهمتر، بهره مندی از نظام کشت برنامه‌ریزی شده، مهمترین دلایل پویایی اقتصاد کشاورزی ترکیه بوده‌اند. با توجه به توان بالای تولیدی محصولات کشاورزی ما، الگو گیری از تجربیات ترک‌ها، قطعاً فرصت مناسبی را برای رشد بخش کشاورزی ما فراهم

حاصل از صادرات نفت و گازمان نیاز داریم. مضاف بر این که احتمال دارد عربستان، انرژی چین را تأمین کند و آن وقت، چین هم طرف ما را نخواهد گرفت. یک شرکت ژاپنی اعلام کرده که دیگر نمی‌خواهد محصولاتش را در ایران عرضه کند. وقتی دلیل را جویا شدیم، مشخص شد که آمریکا، این شرکت را تحت فشار قرار داده که اگر بازار ۳۰۰ میلیونی آن را می‌خواهد، باید تکلیفش را با ایران مشخص کند. پس در درجه اول، باید مشکلات سیاسی کشور را حل کنیم.

اقتصاد ایران: آیا پیمان‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای به پیشبرد اهداف استراتژیک ایران کمک می‌کنند؟

یقیناً همین طور خواهد بود. دنیای امروز، دنیای رقابت است و اگر سهمی از تجارت جهانی می‌خواهیم، باید در یک دنیای رقابتی حضور یابیم. پیمان‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای بهترین فرصت برای تحقق این هدف است. علاوه بر WTO که در خصوص آن صحبت کرده‌ایم، پیمان EPC (پیمان منشور انرژی)، یکی دیگر از پیمان‌هایی که باید از نقش آن در توسعه روابط بین‌الملل خود استفاده کنیم. خریداران و فروشندگان عمده، عضو این پیمان هستند. متأسفانه، علیرغم آن که کشورمان نقش زیادی در تولید و عرضه انرژی جهان دارد، اما هنوز به عضویت این سازمان در نیامده است. همچنین سازمان جهانی مالکیت فکری (WIPO) که از علائم تجاری، آفرینش‌های هنری و مانند این موارد حمایت می‌کند، یکی دیگر از این پیمان‌ها است. فرصت‌ها بسیارند، اما یا از آنها استفاده نمی‌کنیم و یا خیلی دیر به پتانسیل آنها پی می‌بریم.

اقتصاد ایران: آینده تجاری ایران را در منطقه و جهان چگونه پیش‌بینی می‌کنید؟

شخصاً آینده روشنی را برای ایران در نظر دارم. شرایط کنونی کشور، استثنایی است. باید یک راه برون رفت از این وضعیت پیدا کنیم که اگر چنین نکنیم، راه برون رفت به ما تحمیل می‌شود. باید بدانیم که اقتصاد، قانون دارد و حساب آن، دو دو تا چهار تا است. اگر ما راه را پیدا نکنیم، قوانین اقتصادی، خودشان را به ما تحمیل می‌کنند. اما به طور کلی، احساس من این است که تجارت ما با شرکای سابق، مجدداً از سر گرفته می‌شود و شاهد رونق و شکوفایی اقتصاد خواهیم بود، اما آن روز باید کفاره ۵۰ تا ۶۰ سال عقب ماندگی امروزمان را بدهیم که این، بحث دیگری است و باید سرفرصت به بررسی آن بپردازیم.

اقتصاد ایران: منتشر کنیم.

بوده‌اند، در حالی که در سال‌های اخیر، کشورهای همسایه (همچون ترکیه، عراق و افغانستان)، کشورهای حاشیه خلیج فارس به ویژه امارات، کشورهای شرق آسیا علی‌الخصوص چین و کره جنوبی و در نهایت کشورهای آفریقایی، آمریکای لاتین و آمریکای جنوبی، شرکای جدید ایران هستند. ارتباط و مبادله با هر کشور، علاوه بر جنبه‌های مثبت، می‌تواند تبعات منفی هم به همراه داشته باشد. اینجا است که مسئولان اجرایی باید دست به کار شوند و با بررسی زوایای امر، شرط حداکثر سازی سود را در تجارت فراهم نمایند. باید این مسأله را در نظر داشته باشیم که شرکای جدید کشورمان همچون سایر کشورها، همواره

منافع خود را در اولویت قرار می‌دهند و برای آن که سهم بیشتری از اقتصاد جهان کسب کنند، حاضر به نادیده گرفتن تحریم‌های آمریکا و مراوده با کشورمان شده‌اند. با توجه به این امر، ما هم باید به جای گسترش روابط و رایزنی‌های سیاسی، به فکر سهم خواهی بیشتر از اقتصادهای شرکایمان باشیم تا از این رهگذر، علاوه بر رشد تجارت با آنها، مواضع سیاسی این کشورها را هم با خود همسو کنیم. یقیناً انتخاب استراتژی اقتصادی با بکارگیری ابزارهای صحیح در عرصه روابط بین‌الملل، موفقیت آتی ما را تضمین خواهد کرد. ■

میلیون دلار اعلام شده و واردات کشور از چین در همین برهه زمانی، معادل ۴ میلیارد و ۸۳۹ میلیون دلار گزارش شده است. گفتنی است سهم تجارت ایران با چین در کل صادرات غیرنفتی و واردات کشور به ترتیب معادل ۱۴/۶۶ و ۸/۷۷ درصد می‌باشد. علاوه بر صادرات غیرنفتی، از لحاظ صادرات نفت هم کشورمان رابطه گسترده‌ای با چینی‌ها داشته و سهم بزرگی از بازار چین را در اختیار دارد، به طوری که در حال حاضر، ایران سومین صادرکننده نفت خام به چین محسوب می‌شود. تداوم روند رو به رشد تجارت ایران و چین به گونه‌ای است که تا پایان سه ماهه اول سال جاری، چین با واردات ۹۶۵ میلیون دلار کالای غیرنفتی ایرانی، بزرگترین واردکننده کالاهای کشورمان شده و جایگاه عراق را تصاحب کرده است؛ عراقی که تا پایان سه ماهه اول سال جاری ۹۳۴ میلیون دلار واردات از ایران داشته و در حال حاضر، دومین شریک بزرگ تجاری ایران محسوب می‌شود. گفتنی است صادرات کشور به عراق در پایان سال گذشته، معادل ۴ میلیارد و ۱۰۹ میلیون دلار (۱۹/۳۲) درصد کل صادرات غیرنفتی کشور بوده است.

مطالعه رابطه مبادله میان ایران و چین، مبین انتفاعی است که همواره در سال‌های اخیر نصیب چینی‌ها شده است. به گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس، در خلال سال‌های ۷۹ تا ۸۷ رابطه مبادله ایران با چین همواره کمتر از یک بوده است که نشان از برتری ارزش یک واحد واردات در مقابل یک واحد صادرات ایران به چین دارد. خام‌فروشی منابع طبیعی و واردات محصولات با ارزش افزوده از چین اعم از مرغوب و نامرغوب، دلیل شکل‌گیری این رابطه بوده است. قطعاً با تداوم این روند، مشکلات فعلی تولیدکنندگان داخلی شدت بیشتری پیدا می‌کنند و نتیجه آن، ضعیف‌تر شدن رابطه مبادله کشورمان و چین - و یا هر کشور دیگری که چنین سیاستی را در قبالش اتخاذ کرده‌ایم - خواهد بود.

واردات کالای قاچاق - به خصوص از چین - بخش دیگری از مشکلاتی است که این روزها تولیدکنندگان ایرانی با آن روبه‌رو هستند. کالاهای چینی فعلی، همین الان هم در سطح قیمت بسیار پایین‌تری در مقایسه با تولیدات داخلی در بازار عرضه می‌شوند و از این طریق، توان رقابت محصولات ایرانی را بسیار محدود کرده‌اند، چه برسد به زمانی که اقلامی از آنها از طریق قاچاق و بدون هزینه‌های گمرکی وارد کشور شوند.

سیاست غرب و شرکای جدید ایران در تحول شرکای عمده تجاری کشورمان نباید از سیاست‌های غرب چشم‌پوشید. تا دو دهه پیش، کشورهای اروپایی - در صدر آنها آلمان - عمده‌ترین شرکای کشورمان

معاهدات بین‌المللی

ایران در همبستگی جهانی

طریق واردات تأمین می‌شود که اگر دو موضوع فوق را کنار هم قرار دهیم، به فرصتی که در اختیار داریم پی خواهیم برد. بدون شک، حضور تولیدکنندگان و صادرکنندگان ایرانی در این بازارها، راه بلوغ صادرات غیرنفتی ایران را تسهیل می‌کند.

پیمان‌های منطقه‌ای، از جمله پتانسیل‌های بکری به شمار می‌روند که کشورمان می‌تواند با استفاده از آنها، جای پای خود را در تجارت منطقه و جهان مستحکم‌تر کند. علاوه بر کارتل آپک که تأثیر زیادی در جهت‌گیری‌های جهانی دارد، استفاده از بازارهای منطقه‌ای فرصت خوبی است تا کشورمان بتواند از این طریق، سهم تجارت و به تبع آن، قدرت خود را افزایش دهد.

ما و بازارهای منطقه‌ای

در پایان سه ماهه اول سال جاری، بیشترین حجم تجارت کشورمان با شورای همکاری خلیج فارس رقم خورده است. صادرات غیرنفتی ایران به بازار GCC معادل ۸۸۰ میلیون دلار بوده که این رقم نسبت به سه ماهه اول سال گذشته، ۲۶ درصد افزایش یافته است. از لحاظ واردات هم کشورهای این شورا در صدر تجارت ایران قرار دارند، به طوری که ارزش واردات کشورمان در این برهه زمانی از کشورهای GCC معادل ۳ میلیارد و ۸۰۳ میلیون دلار بوده که در قیاس با ۳ ماهه اول سال ۸۸ رشد ۱۶ درصدی را نشان می‌دهد. لازم به ذکر است پس از بازارهای GCC، کشورهای عضو ECO و ASEAN بیشترین واردات را از کشورمان در اختیار داشته‌اند.

افزایش تجارت با کشورهای سازمان همکاری اقتصادی (ECO)، کشورهای عرب عضو شورای همکاری خلیج فارس (GCC)، پیمان ۸ کشور اسلامی در حال توسعه معروف به D8، کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی با ۵۷ عضو، کشورهای مشترک المنافع (CIS)، اتحاد کشورهای آسیای جنوب شرقی (ASEAN)، کشورهای اتحادیه عرب (Arab League) که کشورهای عراق، لبنان، فلسطین، سوریه و امارات، برخی از اعضای آن به شمار می‌روند و ایران در سال‌های اخیر رابطه خوبی با آنها داشته، همه و همه می‌توانند زمینه ساز گسترش روابط تجاری ایران و سهم بیشتر کشورمان از اقتصاد جهانی باشند.

پیمان صادراتی

پیمان	ارزش سه ماهه ۸۹	تغییر به سه ماهه ۸۸
GCC	۸۸۰	۲۶
ECO	۷۶۶	۲۸
ASEAN	۲۳۶	۱۰۹
EU	۲۳۴	۱۳
CIS	۳۴۵	۴

وجود دارد آن است که عموم اعضای این پیمان‌ها، کشورهای هیستند که محصولات صادراتی مدرنی را در اختیار ندارند. مضاف بر آن که به طور حتم، بخشی از نیاز این بازارها از استخراج: ماهنامه «اقتصاد ایران» از گمرک